

Indirect Discrimination Against Readers

Milena Tsvetkova^{*}, Teodora Maksimova

Косвената дискриминация спрямо читателите

доц. д-р Милена Цветкова, Теодора Максимова

Published Reference (Suggested Bibliographic Citation):

Tsvetkova, Milena, & Teodora Maksimova. Indirect Discrimination Against Readers. In: BBIA online: The Journal of the Bulgarian Library and Information Association (BLIA), 2018, Vol.8, No 5, pp. 24-30. ISSN (Print): 1314-7285. ISSN (Online): 1314-4944

Цветкова, Милена и Теодора Максимова. Косвената дискриминация спрямо читателите. В: ББИА онлайн: Списание на Българската библиотечно-информационна асоциация, 2018, Год. VIII, №5, с. 24-30. ISSN (Print): 1314-7285, ISSN (Online): 1314-4944

Abstract (English)

Readers are the ultimate victim of all forms of discrimination in the workflow of creating and distributing books. When there is discrimination in certain professions, it is reflected on to the consumer, so it is. reader's. We call it "indirect discrimination in relation to readers". The article presents the results of a study conducted among employees in 53 book publishers and bookstores. Conclusions of the survey: Employees engaged in the field of book publishing do not know the danger to their end user - the reader, because all forms of discrimination, the author, translator, editor, designer, artist, bookseller, librarian, ultimately affect the reader's choice – on the content and quality of books. This process has been defined here as "accumulating discrimination" in the creation and distribution of the book. Two technological solutions have been formulated to prevent indirect discrimination against readers: (1) information campaign on the dangers of

^{*} Sofia University St. Kliment Ohridski, Bulgaria
Faculty of Journalism and Mass Communication
Department of Communication and Audiovisual Production
1000 Sofia, 49 Moskovska str.
E-mail: milenaic@uni-sofia.bg

discrimination throughout the life cycle of the book. The conducted empirical research based on the questionnaire showed that an information campaign on the dangers of discrimination throughout the life cycle of the book is necessary, according to the majority of respondents – 54.7%. (2) Special education risks of discrimination throughout the life cycle of the book. The study showed that special training is necessary to ensure that the risks of discrimination throughout the life cycle of the book, according to 45.3% of respondents.

Keywords: discrimination, reading, books, publishing, book publisher, library, librarian, bookstore, bookseller

Абстракт (Bulgarian)

Читателите са крайният потърпевш от всички форми на дискриминация в работния процес по създаване и разпространение на книгите. Когато има дискриминация в рамките на отделните професии, тя рефлектира върху крайния адресат – читателя. Това наричаме "косвената дискриминация спрямо читателите". В статията са представени резултатите от проучване сред служители в 53 книгоиздателства и книжарници. Извод от изследването: Работещите в сферата на книгоиздаването не познават опасността за своя потребител – читателя, защото всички форми на дискриминация на автор, преводач, редактор, дизайнер, художник, книжар, библиотекар в крайна сметка се отразяват върху читателския избор – върху съдържанието и качеството на книгите. Този процес е определен тук като "постъпателна дискриминация" в създаването и разпространението на книгите. Формулирани са две технологични решения за превенция на косвената дискриминация на читателите: (1) Информационна кампания за рисковете от дискриминацията в целия жизнен цикъл на книгата. Проведеното емпирично проучване базирано на въпросник показва, че е необходима информационна кампания за рисковете от дискриминацията в целия жизнен цикъл на книгата, според мнозинството от анкетираните участници – 54.7%. (2) Специалното обучение за рисковете от дискриминацията в целия жизнен цикъл на книгата. Проведеното емпирично проучване показва, че е необходимо специалното обучение за рисковете от дискриминацията в целия жизнен цикъл на книгата, по мнението на 45.3% от респондентите.

Ключови думи: дискриминация, читатели, книгоиздаване, книжарници, библиотеки

Увод

Целта на предстоящото изложение е да разкрие различните форми на дискриминацията в жизнения цикъл на книгата, за да докаже съществуването на косвена дискриминация спрямо читателя.

Изследователската цел е мотивирана от невидимите последици върху крайния адресат на книгите – читателя, в резултат на дискриминационното отношение към човешкия фактор в целия жизнен цикъл на книгата, както и от ниската заинтересованост и информираност относно тази тема от страна на институции, работодатели, колеги и всеки, който толерира дискриминация в която и да е нейна форма. За нуждите на изследването е проведено емпирично проучване, което да провери хипотезата за наличието на дискриминация по всички звена по пътя на книгата, което в своята съвкупност е **дискриминационно натоварване върху читателския избор и косвена дискриминация спрямо читателя.**

В понятието „дискриминация” влягаме не юридическото, а лексикалното му значение, произхождащо от латинската дума „discrimino” – отделям, разделям. Щего разбираме в най-общия му смисъл на „възприемане на разлика, разграничаване или различно отношение“¹. Имаме предвид и основното социално значение на термина в съвременния език – действие, което поставя някого в неравноправно отношение спрямо другите; ограничаване на правата; лишаване от определени права на определени категории граждани въз основа на определени характеристики². Работим с понятието „дискриминация“ в морално неутрален смисъл, произтичащ от Аристотеловия принцип за справедливост, „който ни казва да третираме еднаквите случаи по един и същи начин и различните по различен

¹ Блекуел енциклопедия на политическата мисъл. Състав. Дейвид Милър, Д. Колман, У. Конъли, А. Райън. София: Център за изследване на демокрацията, 1997, с. 117.

² Видинова, Анна. Дискриминация. В: Енциклопедичен речник по социология. БАН. София: М-8-М Михаил Мирчев, 1997, с. 106.

начин. Например учител, който не успее да направи разлика между отличен и лош ученик, може да бъде непочтен и към двамата.³

Ангажиментът ни към фигурата на читателя произтича от споделяния от нас възглед, че не авторът, а **читателят е най-важното звено в жизнения цикъл на книгата**⁴. Основанията ни за това твърдение са следните.

Първо, съдбата на книгата зависи не от автора, а от читателя. Това е посланието на Теренциан Мавър (I-II в. от н.е.), когато съчинява сентенцията „Pro captu lectoris habent sua fata libelli” („В зависимост от читателя, книгите имат различна съдба”).

Второ, книгата е производна на четенето. Четенето (потреблението) винаги е било преди писането (производството). Авторът, преди да израсне като такъв, също е бил само читател. Читател е и докато пише. Съдържанието, което е написал, не би могло да е изцяло негово. Преди да го завърши, и той е чел, слушал, черпил идеи, имитирал, копира от други⁵. Авторът е читател впоследствие и на собственото си произведение. Иначе не би имало преработени или допълнени издания.

Трето, авторът не винаги е известен. Проблематичността на автора е производна на доказаните мистификации от типа на: „анонимен автор”, „фиктивен автор” (поставено лице или несъществуващо име), „автор по подразбиране” (при фалшиви мемоари), „разработен бранд-автор” (име, зад което пишат група лица в променлив състав, типично за детективски и фентъзи издателски проекти), „автор под наем” (писател под наем, „писател в сянка”, „наемно перо”, „литературен роб”), „спекулативно авторство”, „купено” авторство, „контрафактно” авторство и плагиатство (съгл. Наказателния кодекс), „лъжливо съавторство”, „натрапено съавторство” и др. Мари-Франс Бланке описва още една категория „сенчести”

³ Блекуел енциклопедия на политическата мисъл. Състав. Дейвид Милър, Д. Колман, У. Конъли, А. Райън. София: Център за изследване на демокрацията, 1997, с. 117.

⁴ Цветкова, Милена. Книгата като медия. София: Enthusiast Libris, 2012, с. 54-56.

⁵ Аналогично е твърдението на писателя Анджей Сапковски в предговора на разказа му „Тандарадай!”: „А ако някой писател твърди, че не черпи повечето си идеи от четене, ще го нарека лъжец. За яснота ще добавя, че към четенето причислявам не само вестниците, но и киното и телевизията.” (Сапковски, Анджей. Вещерът: Нещо приключва, нещо започва. София: ИнфоДар, 2011, с. 114).

автори – ученици, автори на цялото произведение или на част от него и пратеници и последователи (автори, подписани върху книги от учениците им).⁶

Четвърто, авторът не винаги е човек. Имаме предвид машинно генерираните текстове, които с усъвършенстването на квантовите компютри заплашват професията и на журналиста, и на писателя. Факт е първата книга в света, писана от компютър („The Policeman’s Beard is Half Constructed”, 1984), факт са романи и статии, писани от компютър със софтуер като PC Writer 1.0 или от робот по технологията „Наратив сайънс” (Narrative Science) и др.

Кой е авторът всъщност няма значение, ако е прав Роланд Барт. В прочутия си текст „Смъртта на автора“ от 1968 г. той защити не само приоритетната роля на читателя, а и правата на читателя: „един текст се състои от множество начини на писане, произлезли от много култури, които влизат в диалог помежду си, пародират се и се опровергават, но съществува едно място, където тази множественост се уталожва, и това място не е Авторът, както се е приемало досега, а читателят: читателят е самото пространство, в което се вписват, без да изгуби нито един, всички цитати, от които се състои писането; единството на един текст не е в неговото начало, а в неговото предназначение.“ [...] „ние знаем, че за да възвърнем на писането неговото бъдеще, е необходимо да преобърнем мита: раждането на читателя трябва да се заплати от смъртта на Автора.“⁷ В есето на Пол Рикьор „Що е текст?“ узнаваме за неговото съгласие с Барт: „Едва когато авторът наистина е мъртъв, отношението към книгата става пълноценно и по някакъв начин безупречно“⁸.

Без читателя губят смисъл и авторската, и издателската дейност. Всеки човек още преди да се е научил да пише е бил и докато има очи ще бъде читател. И автори, и преводачи, и редактори, и рецензенти, и издатели и референти в

⁶ Бланке, Мари-Франс. Книгите, които те не са писали, а всички ние сме чели (Книгите, които промениха света). В: Ани Гергова – живот с книжовни пристрастия: Сборник в чест на 75-годишнината ѝ. София: Унив. изд. "Св. Климент Охридски", 2012, с. 61-72.

⁷ Барт, Роланд. Смъртта на автора (електронна публикация). В: Литературен клуб, 25.06.2003.

⁸ Рикьор, Пол. Що е текст? В: От текста към действието. София: Наука и изкуство, 2000, с. 89-112.

книжарници и в момента използват физически и електронни библиотеки, архиви и интернет сайтове с книги, енциклопедии и речници, за да си помагат със справка, цитат, съпоставки, за да икономисват време и усилия, което пък може да понижи себестойността на книгата. И авторът, и ученият, и издателят, и преводачът, и редакторът, и рецензентът, преди да израснат като такива, задължително са били читатели. И продължават да са читатели. Читателят е този, който влива живот в книгата. Няма ли очи, които да я прочетат, книгата е няма (Умберто Еко⁹). В „История на четенето” Алберто Мангел поддържа същата гледна точка: „във всички случаи читателят е този, който разгадава смисъла; читателят е този, който придава или разкрива в даден предмет или събитие определено вероятно значение; читателят е този, който трябва да даде смисъл на системата от знаци, а след това и да го разгадае”.¹⁰ Всички звена в цикъла на производство на книгата съществуват само заради читателя. Без него и автори, и редактори, и преводачи, и издатели, и търговци, и библиотекари са никому ненужни.

Всички действащи лица в жизнения цикъл на книгата следва, от една страна, да признаят професионалната си роля за производна на читателската, а от друга – че всички техни преки и косвени дискриминационни решения се наслояват като косвена дискриминация спрямо читателя.

Форми на дискриминация в системата на книгата

До момента емпирично доказани са три ситуации, превръщащи читателя в обект на дискриминация. Те са политически признати и стоят в самите мотиви за подписването на Маракешкия договор, защитаващ „незрящите лица, лицата със зрително или сетивно увреждане или увреждане, което не позволява четене, или които по друга причина не могат поради физическо увреждане да държат или боравят с книга или да фокусират или движат очите си до степен, която обикновено

⁹ „Книгата е съставена от знаци, които говорят за други знаци, а те от своя страна говорят за нещата. Няма ли око, което да я чете, една книга си остава носителка на знаци, които не дават понятия, следователно тя е няма.” (Еко, Умберто. Името на розата. София: Народна култура, 1985, с. 465).

¹⁰ Мангел, Алберто. История на четенето. София: Прозорец, 2004, с. 14-15.

е необходима за четене”¹¹. А именно: дискриминация на читатели с ограничени възможности (бежанци, мигранти, незнаещи немайчин език), дискриминация на достъпа до информация (липса на интернет) и дискриминация на малките езици (липса на преводи). Факт е, че с изключение на малък брой „интернационализирани” заглавия от т.нар. световна класика и особено Библията, която към 2017 г. е станала достъпна на приблизително 2400 от реално използвани около 7000 езика¹², всички останали книги дискриминират по езиков признак някаква част от читателите на планетата.

Можем да добавим още три форми на дискриминация към четенето и читателите на книги – данъчна дискриминация на електронните книги, ценова дискриминация на социално слабите читатели и рецептивна дискриминация, базирана на отказа на издателите от производство на електронни книги.

В ЕС съществува дигитална дискриминация между книжните формати или „данъчна дискриминация“ между печатни и електронни книги (чрез „дискриминационен ДДС“). Това беше тезата в манифест на трите основни асоциации в ЕС, свързани с издаването на книги, преди предходните избори за Европарламент през 2014 г. „Независимо дали една книга е хартиена или цифрова, поръчана онлайн или купена в магазин, данъчната дискриминация, която води до по-ниска читателска активност, трябва да се избягва” – написаха издателските съюзи. По същото време и експертен доклад на Еврокомисията посъветва ЕС да прекрати дискриминацията на електронните стоки (продуктите, продаващи се в електронен вид) пред физическите стоки. Това включва изравняване на данъчните права на печатните и електронните книги в полза на прилагането на пълна (стандартна) ставка на ДДС.¹³

¹¹ Предложение за решение на Съвета за сключване от името на Европейския съюз на Маракешкия договор за улесняване на достъпа до публикувани произведения за слепи хора, лица с нарушено зрение или с други увреждания, които не позволяват четенето на печатни материали. В: EUR-Lex: Право на ЕС, 2018. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/bg/TXT/?uri=CELEX%3A52014PC0638>

¹² United Bible Societies, UK, 2018. <https://www.unitedbiblesocieties.org/key-facts-bible-access>

¹³ Commission Expert Group on Taxation of the Digital Economy: Report, 28.05.2014. European Commission – Directorate-General for Taxation and Customs Union, 2014. 78 p.

Ценовата дискриминация означава символно дискриминиране чрез диверсификационно публикуване на евтини черно-бели и скъпи цветни книги. Случай с ценова дискриминация от страна на издател спрямо социално слабите читатели в България беше разпространението на „черно-бели учебници за бедните ученици и цветни – за богатите” от издателство „Просвета” в началото на учебната 2017/2018 г. Становището на омбудсмана Мая Манолова и на министъра на образованието и науката Красимир Вълчев беше, че този акт е едновременно социална, образователна и ценова дискриминация на децата.¹⁴

Рецептивната дискриминация – отказът от дигитализиране на издадените печатни книги или от издаване на електронни книги от страна на издателите се изразява в дискриминиране на читателите със специфични затруднения, с двигателни затруднения или с непоносимост към типични за производството на печатната книга химически агенти, предизвикващи имунологични реакции. Печатната книга може да дискриминира хората с физически проблеми (отслабнало или увредено зрение, алергия към хартиения материал, целулозата и книжния прах). Отказът от електронните издания дискриминира и хората с отслабнали или увредени зрителни способности, докато дигиталният текст предоставя възможности за подобряване на четливостта чрез увеличение на шрифта или на целия текст. Печатната книга дискриминира също читатели с мании и фобии, свързани с физическото тяло на книгата. Физическата книга може да предизвика т.нар. библиофобии. Например, страхът от обемните книги, провокиран от асоциацията с непосилният разход на енергия, но е възможно да събужда спомен и за физическа болка, травма или страдание. Страхът от параметрите на библиотеката и мащабно разположените книги е доказан ключов фактор в т.нар. „библиотечна тревожност” сред младите хора¹⁵. Фобии съществуват и спрямо вида

¹⁴ МОН. Министър Вълчев: Черно-белите учебници няма да се разпространяват. В: Министерство на образованието и науката, 31.08.2017. <https://www.mon.bg/bg/news/2729>

¹⁵ Изследването „Библиотечна тревожност: теория и развитие” на Констанс Мелън, преподавател по библиотекознание в Северна Каролина, САЩ е проведено двукратно сред 6000 студенти. (Mellon, Constance. Library anxiety: A grounded theory and its development. In: College & Research Libraries, Vol. 47, 1986, №2, pp. 160–

подвързия на печатната книга. Има читатели, които винаги си купува само книги с меки корици. Твърдите корици им напомнят за гимназията и за анализите, които е трябвало да правят, докато книгите с меки корици им се струват не толкова елитарни и ги карат да се чувства по-спокойни. Старото и амортизираното печатно тяло е обект на друг тип мании и фобии. Видът на стари, скъсани, изцапани или надраскани книги отвращава много хора и самата мисъл да се допират до тях ги ужасява. Някои се гнусят от използвани книги по хигиенни съображения. Други не понасят книги с прегънати страници или износени краища. Трети се ужасяват от надраскани, подчертани страници, от петна от мазни пръсти или храна и определят това като издевателство над книгата. Има и такива, които щом изцапат някоя книга, си купуват нова и заменят вече замърсената. Печатната книга дискриминира и читателите, страдащи от фобия към хартията (паруогрђobia). Те могат да не понасят допира до каквато и да е хартия или само до определен вид (офсетова, вестникарска, гланцирана). Има хора, които изпитват ужас при звука от сгъване и мацкане на хартия. Съществуват и хора с фобия от суха или мокра хартия. Отказът от дигитализиране или от издаване на електронни книги е дискриминация и към читателите с осмофобия или олфактофобия – изпитващи страх, отвращение или свръхчувствителност към ароматите на печатната книга. Този тип непоносимост може да е от миризмата на нови или на стари книги или от аромата на печатарското мастило. Фобията от миризмата на старата книга почти винаги е инспирирана от конкретен неприятен спомен или провокира асоциация с нещо мръсно, нечистоплътно. Електронната книга е единствената алтернатива за преодоляването на описаните читателски проблеми.

Погледнато концептуално, всяка книга е носител по презумпция на поне четири дискриминационни обстоятелства пред възприемателя: първо – иска очи, които да я направят функционираща, второ – иска технологична грамотност,

умение за четене, трето – иска чуждоезикова грамотност, при положение, че е написана на немайчин език, четвърто – иска усилие и търпение за постигане на разбиране. Барьерите при традиционната книга изглеждат така: зрение – буквен код – езикови знания – разбиране. Тези бариери редуцират читателите на дадена книга до групата на (а) зрящите, (б) грамотните, (в) познаващите буквения код, (г) владеещите използвания език, (д) с достатъчна мотивация да декодират съобщението и (е) с достатъчна компетентност да го разберат. Излиза, че конвенционалната книга не само не е най-демократичното средство за комуникация и познание, а дори е фактор за **множествена дискриминация**.

Действителният обект на пряка дискриминация в полето на книгата са три особени групи читатели:

- 1) хората със зрителни увреждания и перцептивни проблеми – незрящите и слабовиждащите;
- 2) хората с четивни затруднения и със заболявания, пречатстващи четенето (алексия, дислексия, диспраксия);
- 3) гражданите с функционална неграмотност или незнание на немайчин език (имигранти, бежанци).

Но тук ще насочим вниманието си към читателя като обект на косвена дискриминация, т.е. по невидими за него и независещи от него причини и обстоятелства.

Анкетно проучване на наличието на дискриминация в жизнения цикъл на книгата

Проучването е предприето поради липсата на достатъчна научна информация, която да потвърди или отхвърли изследователската хипотеза за наличието на дискриминация по различни признаци и в различни форми в отделните звена в жизнения цикъл на книгите. Целевата група са лица, упражняващи професии в различни звена на системата на книгата – книгоиздаването, книгоразпространението, библиотеките и др. Анкетната карта се

състои от 16 въпроса, 3 от тях са демографски, 13 са с един възможен отговор и 3 въпроса с повече от един възможен отговор – при тях респондентите избират най-подходящата комбинация от отговори за всеки отделен въпрос. Въпросите се фокусират върху работната среда на анкетираните и проучват мнението им за наличието на дискриминационно отношение както в кариерното им развитие, така и в цялата система на книгата. Анкетната карта е разпространена само сред лица, намиращи се на територията на Република България. Резултатите са събирани в периода от 17 октомври до 5 ноември 2018 г. и при тяхната обработка е използван методът на статистическия анализ.

В анкетното проучване участват 53 човека. Разпределението им по пол е както следва – 47 жени (88,7%) и 6 мъже (11,3%). Нито един от респондентите не се самоопределя като интерсексуален, с нетипични бинарни представи за мъжкото и женското тяло или като представител на третия пол, независимо от кои от двата основни аспекта – биологичен и социален. Участниците попадат в общо 4 възрастови групи. Най-младите сред тях, на възраст между 18 и 25 години, са най-много (67,9%). На възраст между 26 и 35 години са 18,9 %. Третата възрастова група – от 36 до 45 години е 5,7%. Най-възрастните участници в проучването са над 45 години и са 7,5% от респондентите. По-голямата част от анкетираните са с висше образование (67,9%), а останалите 32,1% са със средно образование.

По-голямата част от респондентите (81,1%) не толерират и не са толерирали дискриминационно отношение към свои колега. На 13,2% не им е направило впечатление, а 5,7% от анкетираните са отговорили положително.

На въпроса „Имате ли впечатление за наличие на дискриминация на работното Ви място?“ 49,1% отговарят отрицателно. Тези, които имат впечатление за дискриминация на работното си място, са 39,6%. 11,3% от анкетираните нямат наблюдения и не могат да дадат категоричен отговор.

На въпроса „Сред вашите колеги има повече жени или мъже?“ 56,6% отговарят, че по-голямата част от колегите им са от женски пол. 15,1% смятат, че

колегите им са предимно мъже, а останалите 15 души са на мнение, че има приблизително равен брой мъже и жени сред колегите им.

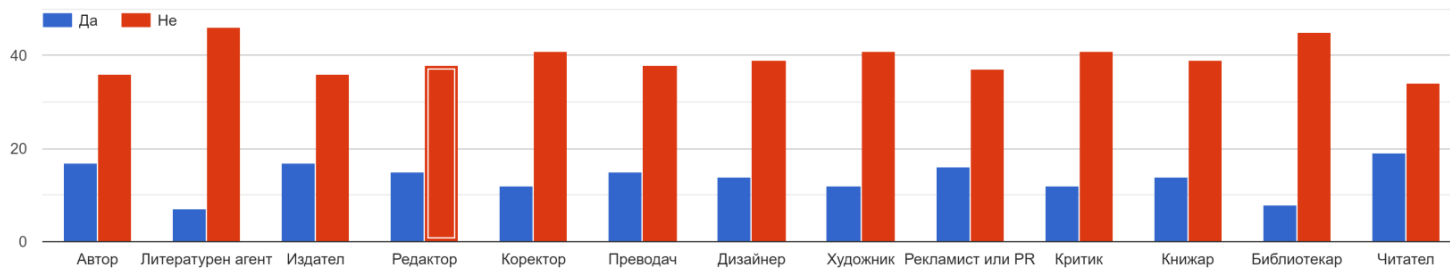
По-голямата част от анкетираните (60,4%) не смятат, че попадат в уязвима група. 28,3% от респондентите са отговорили положително. Останалите не могат да определят дали попадат в някоя от уязвимите групи.

На въпроса „По какъв признак считате, че сте били дискриминирани на работното Ви място?“ 35,8% отговарят “по възрастов”. По полов признак дискриминираните са 9 човека, а по социален – 15,1%. Само един участник казва, че е дискриминиран спрямо религията, която изповядва. Нито един от анкетираните не смята, че към него е било насочено дискриминационно отношение по признак, свързан със здравословното му състояние или по етнически или расов признак. 50,9% са на мнение, че са били дискриминирали спрямо семейното им положение и само 1,9% - спрямо своята визия и начин на живот.

От отговорите на въпроса дали са наблюдавали дискриминационно поведение спрямо всеки участник от жизнения цикъл на книгата става ясно, че **най-много е бил дискриминиран читателят (35,9%)**. Издателят и авторът са дискриминирани според 32,1%, а редакторите и преводачите според 28,3%. Дискриминационно поведение спрямо рекламистите и PR-те е забелязано от 30,2%. Останалите професии са съответно: книжар (26,4%), дизайнер (26,4%); художник (22,6%); коректор (22,6%); критик (22,6%); библиотекар (15,1%); литературен агент (13,2%).

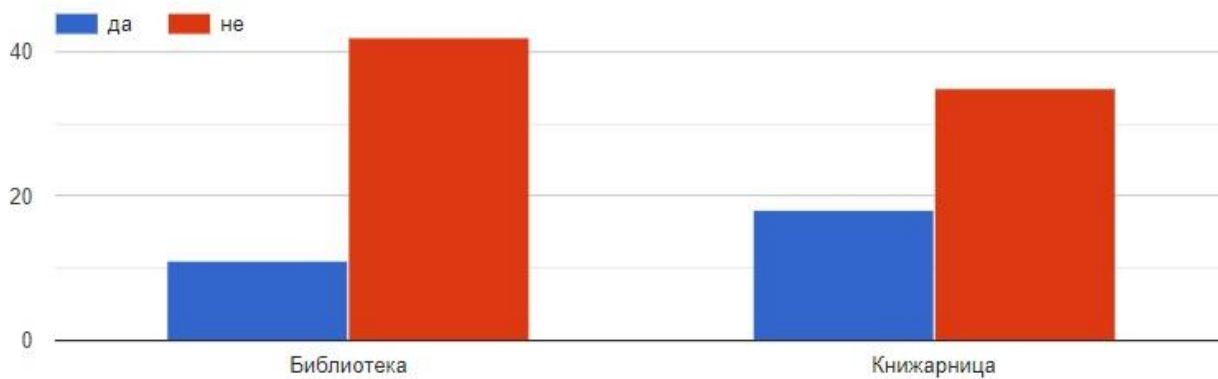
Забелязалите дискриминационно отношение в библиотека са 20,8%, а в книжарница – 33,9%. Дискриминация в сферата на книгоиздаването у нас има според 41,5%, не са забелязали лично дискриминационно отношение 37,7%, а останалите участници смятат, че не съществува.

Наблюдавали ли сте във Вашата практика дискриминация по какъвто и да е признак спрямо:

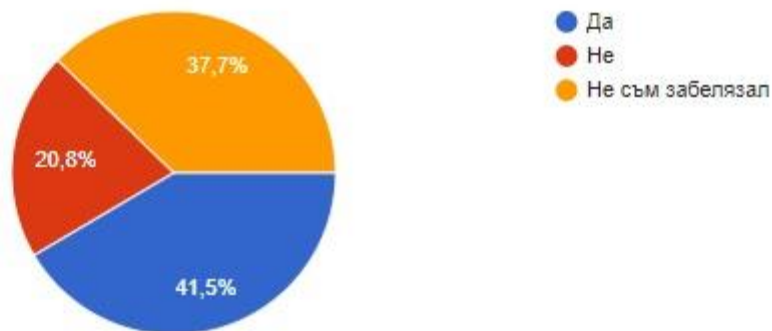
Фиг. 1. Наблюдения на дискриминация спрямо участниците в цикъла на книгата

Забелязали ли сте дискриминационно поведение в:

Фиг. 2. Наблюдения на дискриминация в книжарница и библиотека

Съществува ли според Вас дискриминационно поведение в сферата на книгоиздаването у нас?

Фиг. 3. Наличие на дискриминация в книгоиздаването

Според 52,8% от анкетиранияте стереотипите и предрасъдъците по отношение на пол, възраст, стаж или семейно положение пречат на развитието на книгоиздаването у нас, а останалите 47,2% смятат, че не влияят на индустрията. Специалното обучение за рисковете от дискриминацията в целия жизнен цикъл на книгата е необходимо според 45,3% от респондентите, 22,6% смятат, че не се налага, а останалите 32,1% не изразяват мнение по въпроса. По-голямата част от анкетиранияте участници (54,7%) смятат, че е необходима информационна кампания за рисковете от дискриминацията в целия жизнен цикъл на книгата, 28,3% смятат, че не е необходима и останалите 17% не изразяват мнението си по този въпрос.

След анализа на резултатите от анкетното проучване можем да обобщим:

Мнозинството от респондентите (81,1%) не толерират и не са толерирали дискриминационно отношение към свои колеги.

Преки наблюдения за наличие на дискриминационно отношение на работното място имат 39,6% от анкетиранияте.

28,3% от респондентите смятат, че попадат в уязвима група. От отговорите им става ясно, че е било проявявано дискриминационно отношение спрямо тях по следните признаци: възрастов, полов, социален, религиозен, по сексуална ориентация, по семеен и по начин на живот. Мнозинството от респондентите (56,6%) твърдят, че по-голямата част от колегите им са от женски пол.

Според 52,8% от анкетираните стереотипите и предразсъдъците по отношение на пол, възраст, стаж или семейно положение пречат на развитието на книгата у нас.

Наличие на дискриминационно отношение в книгоиздаването у нас има според 41,5%, в библиотеките – според 20,8% и в книжарниците – според 33,9% от респондентите.

Отговорите показват, че е наблюдавано дискриминационно поведение спрямо всеки един участник в жизнения цикъл на книгата, но най-много е бил дискриминиран читателят (35,9%).

Специалното обучение за рисковете от дискриминацията в целия жизнен цикъл на книгата е необходимо според 45,3% респонденти.

Информационна кампания за рисковете от дискриминацията в целия жизнен цикъл на книгата е необходима според мнозинството от анкетираните (54,7%).

Обобщените резултати от изследването доказват съществуването на уязвими групи в професиите на книгата, както и че е налице дискриминационно отношение в цялата система на книгата (49,1%) по различни признаци – възрастов, полов, социален, религиозен, по сексуална ориентация, по семеен и по начин на живот. Анкетираните са наблюдавали дискриминационно поведение спрямо всеки един участник от жизнения цикъл на книгата, но **най-вече спрямо читателя.**

Заклучение

Масовото мнение на професионалистите в ключовите звена в системата на книгата за наличие на форми на дискриминация е доказателство или за непознаване на явлението „дискриминация“ от мениджърите, или за устойчиви предразсъдъци и стереотипи, отразяващи се неминуемо върху съдържанието и качеството на книгите.

Разнообразието трябва да се приеме като цялостна мениджърска стратегия в контактната зона „автор – читател“ – от създаването на ръкописа и уговарянето на авторските права, през превода и редактирането до продажбите и библиотечното обслужване.

Книгоиздаването в България не търпи развитие от гледна точка на разнообразие на работната ръка и разнообразни книги. Липсата на разнообразни книги е тясно свързана с липсата на разнообразен персонал в издателствата. Все още няма равенството между половете – в бранша е типично превъзходството на женския пол. Процентите от проучванията са пропорционални на това как изглеждат повечето книги в днешно време – предимно „бели“. Ниският процент на заетите лица с различна сексуалната ориентация е доказателство за множеството предразсъдъци и стереотипи в системата на книгата. Те стават обект на полова дискриминация, което ги кара да се представят с неутрални псевдоними, за да скрият самоличността си, а някои дори отиват по-далеч, избирайки си имена, които умишлено подменят техния пол.

Всички тези дискриминационни обстоятелства рефлектират върху съдържанието на книгите, а оттук и върху читателите.

Основната задача на управлението на човешките ресурси в системата на книгата е да позволи на читателя да види себе си между кориците на книгата, независимо от неговата възраст, раса, религия, пол, сексуална ориентация, здравословно състояние, социално положение и интелектуални способности.

Защото в условията на пазарна икономика не друг, а читателят е суверенът на успеха или неуспеха на даден издателски проект – той има свободата не само да не чете и да не харесва това, което му се предлага, а и правото да говори публично за това.

References

- Барт, Роланд. Смъртта на автора (електронна публикация). В: Литературен клуб, 25.06.2003.
- Бланке, Мари-Франс. Книгите, които те не са писали, а всички ние сме чели (Книгите, които промениха света). В: Ани Гергова – живот с книжовни пристрастия: Сборник в чест на 75-годишнината ѝ. София: Унив. изд. "Св. Климент Охридски", 2012, с. 61-72.
- Блекуел енциклопедия на политическата мисъл. Състав. Дейвид Милър, Д. Колман, У. Конъли, А. Райън. София: Център за изследване на демокрацията, 1997, с. 117.
- Видинова, Анна. Дискриминация. В: Енциклопедичен речник по социология. БАН. София: М-8-М Михаил Мирчев, 1997, с. 106.
- Еко, Умберто. Името на розата. София: Народна култура, 1985, с. 465.
- Мангел, Алберто. История на четенето. София: Прозорец, 2004, с. 14-15.
- МОН. Министър Вълчев: Черно-белите учебници няма да се разпространяват. В: Министерство на образованието и науката, 31.08.2017. <https://www.mon.bg/bg/news/2729>
- Предложение за решение на Съвета за сключване от името на Европейския съюз на Маракешкия договор за улесняване на достъпа до публикувани произведения за слепи хора, лица с нарушено зрение или с други увреждания, които не позволяват четенето на печатни материали. В: EUR-Lex: Право на ЕС, 2018. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/bg/TXT/?uri=CELEX%3A52014PC0638>
- Рикьор, Пол. Що е текст? В: От текста към действието. София: Наука и изкуство, 2000, с. 89-112.
- Сапковски, Анджей. Вещерът: Нещо приключва, нещо започва. София: ИнфоДар, 2011, с. 114.
- Цветкова, Милена. Книгата като медия. София: Enthusiast Libris, 2012, с. 54-56.
- Block, Judy. Library Anxiety and the Distance Learning Graduate Student: A Case Study of Eastern Michigan University. In: MLA Forum, Vol. V, No 3, 28.06.2007.
- Commission Expert Group on Taxation of the Digital Economy: Report, 28.05.2014. European Commission – Directorate-General for Taxation and Customs Union, 2014. 78 p.
- Mellon, Constance. Library anxiety: A grounded theory and its development. In: College & Research Libraries, Vol. 47, 1986, No 2, pp. 160-165.
- United Bible Societies, UK, 2018. <https://www.unitedbiblesocieties.org/key-facts-bible-access>